

SAVAŞ ESİRLERİNİN DİN DEĞİŞTİRMESİ (NEMÇELİ ESİRLER ÖRNEĞİ)*

*Hava SELÇUK***

ÖZET

Kölelik çok eski çağlardan itibaren var olan kurumdur. Kölelik insanın insanı mal edinmesidir. Eski dönemlerin sosyal teşkilatının ayrılmaz bir parçası olan kölelik savaşların yapıldığı bütün devletlerde mevcuttur. Yalnız kölelinin hukukî durumu ile alakalı uluslar arası bir anlaşma bulunmamaktaydı. Osmanlı Devleti'nde kuruluş döneminde pek rastlanmamakla birlikte savaşların artmasıyla ve elde edilen esir sayısı ile bağlantılı olarak kölelik kurumu oluşmuştu. Bununla birlikte XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, kölelerin büyük çoğunluğu efendilerinin hizmetlerini görüyor veya şehirlerdeki atölyelerde veya küçük iş yerlerinde çalışıyorlardı. Savaşlar da esir olarak gazilerin ganimetleri arasında yer alan köleler esir pazarlarında satılmışlardı. Bu satılan esirler Müslümanlığı kabul etmiş olsa bile esirlik statüsü devam etmiştir. Kendisini satın alan kişilerin hizmetlerinde azat edilinceye kadar çalışmışlardır. Avusturya (Nemçe) ile 1791 yılında imzalanan Zıştovi antlaşması gereğince savaş esirlerinin durumları hakkında yeni bir düzenleme yapılmıştı. Bu anlaşmanın yedinci maddesine göre esir statüsünde olup din değiştirenler (Müslüman iken Hristiyan veya Hristiyan iken Müslüman olanlar) haricindeki kişiler memleketlerine gönderileceklerdir. Buna göre Avusturya ile yapılan savaşlar neticesinde Osmanlı askerleri tarafından esir alınan ve köle pazarlarında satılan esirlerden Müslüman olanlar yine sahiplerinin yanında kalacaklardır. Hristiyan olarak hayatını sürdüren esirler kendi sahiplerinden satın alınarak memleketlerine gönderileceklerdir. Çeşitli bölgelerde satılan ve bir kişinin hizmetinde bulunan köleler Osmanlı Devleti tarafından tekrar satın alınarak Nemçe (Avusturya) Devleti'ne teslim edilmiştir. Bu çalışmada esir edilen kişiler, yaşları, cinsiyetleri ve ihtidaları, yeni isimleri ve akıbetleri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nemçe, Zıştovi, İhtida, esir, köle

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Doç. Dr. Erciyes Üniversitesi Tarih Bölümü, E-mail: hselcuk@erciyes.edu.tr

APOSTASY OF PRISONERS OF WAR [EXAMPLE OF AUSTRIAN (NEMÇE) CAPTIVES]

ABSTRACT

Slavery is an institution that has existed since ancient times. Slavery is a man's acquiring a man as a property. An integral part of the social organization of the ancient periods, slavery have existed in all the states where wars have been made. However, no international treaty had been available with respect to the legal status of slavery. Although uncommon in the Ottoman Empire during the establishment period, with increasing number of wars, and in connection with the number of captives, the institution of slavery was formed. However, from the second half of the XV century, the vast majority of the slaves were either serving their masters, or working in workshops in the cities or in small work places. Taking place among the contrabands of war of the war veterans, the slaves were sold in the slave markets. Even though those slaves have converted to Muslim, their slavery status have continued. They have been in the service of their masters until they have been freed. Pursuant to Svisthov Treaty that has been signed with Austria in 1791, a new arrangement has been made with respect to status of the prisoners of war. According to the seventh article of the agreement in question, with the exception of those who have converted while in the status of captive (converted to Christianity while Muslim, and converted to Christianity while Muslim), all persons would be sent to their respective countries. Accordingly, as a result of the war with Austria, of those who were captured by the Ottoman soldiers and sold in the slave markets should also stay with their masters if converted to Islam. Those who maintained their lives as Christian should be bought from their masters and sent back to their countries. Slaves who have been sold in various regions, and being in the service of a person have been repurchased by the Ottoman Empire and delivered to Nemçe (Austria). In this study, people who were enslaved, their ages, genders and conversions, their new names and fates have been analyzed.

KeyWords: Nemçe, Svishtov, conversion, prisoners of war, captures, slaves

Giriş

İnsanların çeşitli sebeplerden dolayı hürriyetlerinden yoksun kılınarak başkalarının malı sayılmaları kölelik olarak adlandırılmaktadır. Köleliğin nasıl ortaya çıktığı meselesi hala tartışma konusudur. Ancak kölelik kurumunun insanoğlunun yerleşik yaşama geçişiyle oluşmaya başladığı ve özel mülkiyet kavramının ortaya çıkmasıyla birlikte hız kazandığı düşünülmektedir. Öyle ki, yerleşik hayat düzenine geçmiş eskiçağ toplumları komşuları ile sürekli savaş halinde olmuşlardır. Her biri ülke sınırlarını genişletmek, egemenliğini sürdürmek ve varlıklarını korumak için daima savaşan bu toplumların, savaş tutsaklarını öldürmek yerine köleleştirmeyi küçük ve kapalı ekonomileri açısından daha yararlı bulmaları kölelik sistemini doğurmuş olmalıdır. Savaşa ek olarak borç için kölelik de eski toplumların en büyük kölelik kaynaklarından birini teşkil

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

etmektedir¹. Kölelik sosyal teşkilâtın ayrılmaz bir bütünü olmuş ve toplumla birlikte gelişmelere, değişikliklere uğramıştır. Bu kadar önemli sosyal bir olay, basit ve kuru hukukî kavramlarla açığa kavuşturulamamaktadır. Bu sebeple, kölelerin hukuki durumlarının yanında, fiilî durumlarını da dikkate almak gerekmektedir. Bu noktada, göze çarpan en önemli özellik aynı devir veya birbirinden değişik devirlerdeki büyük farklılıklardır. Kölenin sadece bir mal olmadığı, ailenin sosyal ve dinî faaliyetlerine katıldığı, bir arada yaşadığı ilk şekille, köleyi gerçekten insanlığa aykırı yaşatan ve efendisi için sadece bir kazanç aracı olduğu sonraki şekli birbirinden ayırmak gerekir².

1. Osmanlı Devleti'nde Kölelik

Osmanlı Devleti'nin kuruluş döneminde köleliğin fazla bir önemi bulunmamaktaydı. Fakat savaşlar, fetihleri sonucunda köle sayısında artışlar meydana gelmişti. Savaşlarda esir edilen kölelerin köle pazarlarında satılması ve köle statüsündeki kişilerin çalışma durumları toplumdan topluma değişim göstermekte idi. Mesela bazı toplumlarda köleler tarım üretiminde kitle olarak kullanılmasına kısırı Osmanlı toplumunda böyle bir meselesi söz konusu olmamıştı. Zira Romaninkine benzeyen büyük çiftliklerin bulunmaması kölelerin çalıştığı tarım alanlarına pek rastlanmamaktadır. Osmanlı Devleti'nde köleler daha çok denizcilik alanında kürekçi olarak çalıştırılmıştır. Bu şekilde, kölelik, ekonomik açıdan, Osmanlılarda çok fazla gelişmemiştir. Bununla birlikte, XV. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, kölelerin büyük çoğunluğu efendilerinin hizmetlerini görüyor veya şehirlerdeki atölyelerde veya küçük iş yerlerinde çalışıyorlardı. Büyük bir kapsamı olmamakla birlikte tarım alanlarında kullanılan köleler de bulunuyordu. Osmanlı İmparatorluğunda. XIX. yüzyıla kadar köleliğinde içinde yer aldığı kamu hukuku ve özel hukuk, kaynakları dinî prensiplerde olan, eski kurallara dayanıyordu³.

Osmanlıların kuruluşundan sonra devlet, genişleme politikası gereği hem sınır boylarında akınlar düzenlemeye başlamış hem de uzun seferler gerçekleştirmeye yönelmiştir. Bunun sonucu elde edilen ganimetler arasında savaş esirleri de önemli bir artış göstermiştir. Bu esirler genellikle devlet ve saray hizmetinde kullanılmaya başlanmış, bir kısmı da esir pazarlarına çıkarılmıştır. Birçok Osmanlı şehrinde esir pazarı bulunmakta, köle ve cariyeler burada alınıp satılmaktadır⁴. Köle elde edilmesi ise birkaç kaynaktan gerçekleşiyordu. Bunların başında savaş ganimeti olarak Alman esirler geliyordu. Onu, insan avcılığı izlemeye başladı. Hediye verme ve ticaret de ayrıca köle elde edilmesinde önemli bir yol olarak kendini göstermektedir. Kölelik kurumu, Osmanlı sosyal hayatında yerleşir ve yaygınlaşırken kendine özgü birtakım kuralları da birlikte getiriyordu. Özellikle "Esir pazarları", "Esir alım satımındaki tutum ve resmî işlemler", "Esirlere yapılan davranışlar", "Esirlerin gördüğü eğitim ve kullanıldıkları yerler" bu kurumun en belirgin unsurları olarak karşımıza çıkmaktadır⁵.

Osmanlı Devleti'nin Karadeniz'in kuzeyine, Lehistan ve Rus topraklarına yaptığı seferler buralardan çok sayıda esirin elde edilmesini sağlıyordu. XVII. yüzyılın ilk yarısına ait sicil kayıtlarında Rus asıllı köle ve cariyeye kaydına rastlanmamaktadır. Macarlarla(Nemçe) yapılan

¹ Yusuf Kılıç-Suzan Akkuş Mutlu, "Çivi Yazılı Hukukta Kölelere Cezalar", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/7 Summer 2013, s. 284.

² Bülent Tahiroğlu, "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik", s.651-652

³ Tahiroğlu, "Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik", s.653-654.

⁴ Mehmet Kabacık, "XVI. Yüzyılda Halep'te Fiyatlar ve Kıymeti", *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/7 Summer 2013, s.240; İsmail Parlatur, "Osmanlı Sosyal Hayatından Köleliğin Kaldırılışı", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1029/12462.pdf>, s..417-418

⁵ İsmail Parlatur, "Osmanlı Sosyal Hayatından Köleliğin Kaldırılışı", <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1029/12462.pdf>, s..417-418

savaşlar neticesinde Macar asıllı kölelerin sayısı artmaya başlamıştır. Macar toprakları üzerindeki hâkimiyet mücadelesi buradan elde edilen esir sayısını artırmaktaydı⁶.

Osmanlı imparatorluğunun son yüzyıllarında köle sayısı azalmıştı. Çok fazla sayıda köle olmamasının esas sebebi, köle pazarlarını besleyen fetihlerin son bulmasında aranmalıdır. O devirde, savaş esirlerinin durumu hakkında uluslararası antlaşmalar yoktu. Kölelerin durumu, din kurallarıyla daha insani bir hale getirilmeye uğraşılmıştır. İslâm savaş hukuku kurallarına göre, kölelere işkence yapmak yasaktı. Kulak, burun ve benzeri organlarını kesmek, düşman ölülerine saygısızlık teşkil edecek fiilleri yapmak da kesin olarak yasaktır. Savaş esirlerinden ancak, savaşacak durumda olan erkekler öldürülebilir. Bunun için de savaş esirinin İslâm dinini kabul etmemesi ve Müslüman savaşçılardan biri tarafından âmân verilmemiş olması gerekir. Genel olarak, daha önce bağışlanmaz bir suç işlemiş bulunan suçlusu idam edilirdi⁷.

Dört Sünni mezhebin hukukçularına göre düşman askeri esir alınmadan önce İslamiyet'i kabul ederse hayatı yanında hürriyetini de garanti etmiş olur; artık öldürülmesi veya köleleştirilmesi caiz değildir. Esir alındıktan sonra Müslümanlığı kabul etmesi halinde ise öldürülmesi haram olmakla birlikte gazilerin ganimetteki payları sebebiyle hakkında kölelik hükmü sabit oluyordu. Şafii mezhebinde bir görüşe göre devlet başkanının köleleştirme yanında karşılıksız veya fide ile serbest bırakma tercihleri devam eder. Hanbelî hukukçuları, Müslüman olan esirin karşılıksız veya fide ile bırakılmasını gazilerin rızası şartına bağlarken bu mezhepten bazı âlimler, devlet başkanının gayri müslim esirlerle ilgili olarak gazilerin rızasına gerek görülmeden sabit olan tercih hakkının İslamiyeti kabul eden esirler için öncelikle geçerli olması gerektiği yönünde görüş belirtmişlerdir⁸. Savaşta esir edilen kişiler her ne kadar Müslüman olsa da kölelik ve cariyelik statüleri devam etmiştir.

1857 yılı başlarında Sultan Abdülmecid Mısır, Trablusgarp ve Bağdat valilerine gönderdiği emirle zenci ticaretini kesin olarak yasaklamış, bu işi yapanların cezalandırılacağını belirtmiştir. 1876 Kânûnı Esâsî'sinde yasaklanan köle ticaretinin kaldırılmasıyla ilgili olarak 1891'de ve nihayet Sultan Reşad zamanında bir kanun çıkarılmıştır. Bu yasaklamalara rağmen köle ticareti az da olsa imparatorluğun sonuna kadar devam etmiştir⁹.

2.Nemçe ile Savaş ve Zıştovi Antlaşması

4 Ağustos 1791'de imzalanan Zıştovi Antlaşmasının 7. maddesi şöyledir: “İşbu sefer hengâmında askerî ve gayr-ı askerî zabt olunan cem-i üserâ-yı Devlet-i Aliyye bilâ istisnâ Devlet-i İmperatoriyye tarafından sebilleri tahliye ve Ruscuk ve Vidin ve Bosna havalisinde Devlet-i Aliyye mübaşirlerine teslim olunub mukabelesinde ancak zindanlarda ve Bosna sergerdelerinden bazısında bulunan Devlet-i İmperatoriyye'nin reaya ve soldatları teslim olunub eyadi-i efradda memalik-i Devlet-i Aliyye'de mikdar-ı kesiri bâki olmağla Devlet-i Aliyye bu babda seferden mukaddem câri olan istatuko istrikt kaidesine muvafakat ve âsar-ı mukaddere-i muharebeyi mahiv izale zımnında meccanen yani bilâ behâ ve bilâ bedel tasdiknâmeler mübadelesinden sonra iki mah zarfında cem-i abîd ve esirleri herkangî sin ve cins ve rütbeden ve her kimde ve kangî mahalde bulunurlar ise red ve teslim eylemeği teahhüd ider şöyle ki fîmâba'd tarafeyn reayasından ferd-i vahid canib-i aharın memalikinde kayd-ı esirde kalmaya ve ancak memalik-i Devlet-i Aliyye'de kavaid-i mer'îyye üzre rızaen din-i İslâm'ı kabul idenler ve memâlik-i Nemçe'de tanassur idenlerden maâda tarafeyn memâlikinde ferd-i vahid kalmaya¹⁰”. Bu maddede iki taraftan dinlerini

⁶ İzzet Sak, “Konya’da Köleler (16. Yüzyıl Sonu-17. Yüzyıl), *Osmanlı Araştırmaları*, IX, İstanbul 1989 s.159-197.

⁷ Tahiroğlu, “Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik”, s.659.

⁸ Ahmet Özel, “İslam’da ve Günümüz Devletler Hukukunda Savaş Esirleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı: 1, 2003, 113. (s.105-122)

⁹ Nihat Ergin, “Köle-Osmanlılarda Kölelik”, *DİA*, XXVI, Ankara 2002, s. 246–247.

¹⁰ Nihat Erim, *Devletlerarası Hukuku ve Siyasal Tarih Metinleri*, C.I, TTK Basımevi, Ankara 1953, s. 172.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 9/4 Spring 2014

değiştirenlerin iade edilmeyeceği belirtilmiştir. Anlaşmanın bu maddesi tartışılıp karar bağlanırken özellikle yedi yaşından aşağıda olan çocuklar yedi yaşından yukarıda olan çocukların durumun belirlenmesi konusunda anlaşmazlıklar meydana gelmişti. Yedi yaş altı çocukları ebeveyninde kalmasının doğru olacağı ifade edilmiştir¹¹.

Mart 1792 tarihli belgede Osmanlı Devleti'nin tebaasının ellerinde olan Nemçe esirlerinden kendi rızalarıyla İslam dinini kabul etmeyen Nasraniyette ısrar eden kadın ve erkek esirlerin Nemçe tarafına teslim edileceği belirtilerek, Osmanlı topraklarında bulunan kendi rızalarıyla islamı kabul edenler dışında kalan Nemçe esirlerinin Nemçeli tarafına(Avusturyaya) teslim edilmesi ahitnamenin bir gereği olduğu ifade edilmiştir. Elinde Nemçe esiri bulunan kişiler mahkemeye gelerek kendilerine verilecek 100'er kuruş karşılığı esirleri devlete teslim edeceklerdir. Bunun için Arnavutluk, Bosna, Sırb ve Rumeli havalisine görevlendirilecek bir mübaşir vasıtasıyla toplanacak olan esirler Nemçe'ye teslim edilecektir. Avusturya'ya esir düşüp orada tanassur ettirilmiş ve asker yazılan Bosnalı İbrahim Beşe adlı bir yeniçerinin rızası olmaksızın tanassur ettirilmesine binaen serbest bırakılması hakkında sefaretle Nemçe'ye gönderilen Ebubekir Ratip Efendi'den Avusturya hükümetine takrir yazılmıştır 9 Temmuz 1792¹².

Savaş esirlerinin dışında kendi ülkelerinden savaş sırasında firar ederek gelen ve kendi rızalarıyla İslam dinini kabul eden kişiler eğer her hangi bir şekilde sahipleri yok ise orduda istihdam edilmeleri istenmiştir. Aralık 1791 tarihinde kadınlara gönderilen emirde *“Avusturya(Nemçeli) ve Ruslardan (Moskofludan) savaş sırasında kendi rızalarıyla firar edip Tuna'nın beri tarafına gelip, yine kedi rızalarıyla İslamı kabul etmiş (Silistre, Silistre yalıları, Rusçuk'tan Vidin'e kadar bölgede) ve sahipleri bulunmayan kişiler(her hangi bir kişinin mülkiyetinde olmayan) mübaşir vasıtasıyla toplatılıp orduya dâhil edilip orduda istihdam edilmeleri”* istenmiştir¹³.

Hem bizzat savaş sırasında esir edilen he de savaş sırasında kendi ülkesinden kaçarak Osmanlı topraklarına sığınan ve ihtida eden esirlerin Osmanlı topraklarında kalmaları anlaşma maddesi gereğince uygun görülmüştür. İhtida etmelerine rağmen kölelik statüleri devam etmiştir.

3.Nemçeli Savaş esirleri ve Akıbetleri

İhtida (din değiştirme) hadisesi Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin yaşadığı her coğrafyada meydana gelen sosyal bir hadisesidir. Zamana ve mekâna göre ihtida hareketlerinde farklılık göze çarpmaktadır. İhtida eden kişilerin eski isimleri, köy veya mahalleleri, Müslüman olunca aldığı yeni isim, din değiştirdiği tarih ve bu hadiseye tanıklık eden şahitler muhakkak kayıt edilmiştir. Nemçe halkından (Avusturya), Osmanlı Devletine esir düşen kişiler arasında kendi dinlerini terk edip İslamı hak din olarak kabul eden kişiler bulunmaktadır. Mesela 18 Temmuz 1792 tarihinde Silistre'de Hüseyin Beğ Mahallesinde yaşayan Çalık Mehmed Ağa'nın elinde bulunan Nemçe esirlerinden olan çocuk İslam dinini kabul etmiş ve Selim ismini almıştır¹⁴.

Başbakanlık Osmanlı Arşivinde kayıtlı bir belgede 39 kişinin ihtidası kayıt edilmiştir. Bu belgede ihtida eden 39 kişiden 13'ü erkektir. Bu 13 erkeğin 7'si 10 yaş ve altı çocuklardan müteşekkildir. Erkelerin diğerleri 12, 13, 16, 21 ve 30 yaşındadır. İhtida edenlerden 26'sı kadındır. Kadınların büyük bir çoğunluğu 16-40 yaş arasındadır(Bakınız-Tablo-2-3). Yani esir edilen

¹¹ BOA, HAT, 1409/57256

¹² Hava Selçuk, “Ziştovi Ve Yaş Antlaşması Arasında Tuna Kıyısında Bir Osmanlı Kenti: Silistre (1791–1793)”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/5 Spring 2013, , Ankara 2013, s.652-653.(p. 645-674)

¹³ Selçuk, “Ziştovi Ve Yaş Antlaşması Arasında Tuna Kıyısında Bir Osmanlı Kenti: Silistre (1791–1793)”, s.652-653

¹⁴ Hava Selçuk, “Ziştovi Ve Yaş Antlaşması Arasında Tuna Kıyısında Bir Osmanlı Kenti: Silistre (1791–1793)”, s.652-653.

kadınlar genellikle çalışabilir durumda gençlerden oluşmaktadır. Bu kadın ve erkeklerin hepsi Siroz şehrinde Dergâh-ı Mualla gediklilerinden mübaşir tayin edilen Hüseyin Ağa'nın hazır bulunduğu mahkemede kendi rızalarıyla “*Kelime-i şehadet*” getirerek İslam dinini kabul etmişlerdir 9 Zilkade sene 1206 (29 Haziran 1792). Erkeklerden 2'si Selim, 2'si Osman, 2'si Süleyman, 1'i Mahmud, 1'i Mehmed, 1'i Şahin, 1'i Murad, 1'i Safalı ismini almışlardır¹⁵. Kadınlar ise çoğunlukla Mahbube, Şahbaz, Hatice ve Selime isimlerini almışlardır(Bakınız tablo-1). Muhtemelen Selim ve Selime ismi o tarihlerde Sultan III. Selim'in hükümdar bulunması ile alakalıdır.

Tablo-1 :İhtida eden Kadınların isimleri ve sayıları

İsmi	Mahbube	Şahbaz	Hatice	Selime	Mazlumşah	Gülşen	Nazente	Ziba	Küşade
sayıları	4	3	2	2	2	1	1	1	1
İsmi	Gülste	Gülşen	Ayşe	Şayeste	Nefise	Servinaz	Mahire	Nesib e	Leyli(L eyla)
sayıları	1	1	1	1	1	1	1	1	1

Tablo- 2 : İhtida eden çocukların sayıları ve yaşları

Yaşları	6	7	8	9	10
Sayıları	3	1	2	2	2

Tablo- 3 : İhtida eden yetişkin kadın-erkeklerin sayıları ve yaşları

Yaşları	12	13	16	17	18	20	21	25	30	38	40
Sayıları	1	2	4	1	1	5	1	3	5	1	2

Aynı belgenin devamında esir statüsünde bulunun ve Hristiyanlıkta ısrar eden Sırp asıllı 4 kişi bulunmaktadır. Bu kişiler kendi sahipleri olan kişilerden memnun olduklarını ve Hristiyan olarak kalmak istediklerini mahkemede beyan etmişlerdir. 2'si 25, biri 28 ve biri 50 yaşında olan bu esirlerin Hristiyan olmalarına rağmen Nemçe asıllı olmadıkları için bulundukları yerde kalmalarına izin verilmiştir¹⁶.

Köprülü şehrine mübaşir tayin edilen Yusuf Ağa Nemçe devleti ile imzalanan anlaşma gereği 26 Kasım 1791 tarihinde 6'sı Nemçeli 4'ü Sırp asıllı toplam 10 esiri 1000 kuruş karşılığı teslim almıştır. Bu esirler İslamiyeti kabul etmemişler Hristiyan olarak kalmışlardır¹⁷. Esirlerin sahiplerine yüzer kuruş verilmek üzere mübaşir tayin edilmiş ve bu esirlerin kendi vatanlarına dönmeleri sağlanmıştır¹⁸.

10 Ekim 1791 tarihinde El-Hac Mustafa adlı mübaşir vasıtasıyla Rumeli'nin sağ kolu boyunca mevcut kaza ve şehirlerde bulunan Nemçe esirleri ve onların durumları ile ilgili rapor hazırlanmış ve baş muhasebe kalemine gönderilmiştir. Bu rapora göre bu bölgede bulunan esirlerin durumu şu şekildedir¹⁹:

¹⁵ BOA, C.ADL., 84/5052

¹⁶ BOA, C.ADL., 84/5052

¹⁷ BOA; C.HR. 37/1817

¹⁸ BOA; C.HR. 37/1817

¹⁹ BOA, C.HR., 16/790

Selanik'te yerleşik olarak bulunan Nemçe konsolosu Dodi'ye verilen bilgide Hristiyanlıkta ısrar eden Nemçeli 69 kadın ve erkeğin nereli oldukları, yaşları, baba ve kendi isimleri kayıt edilmiştir. Dühan gümrüğü malından her bir esir için 100'er kuruş toplam 6.900 kuruş esir sahiplerine verilmiştir. Belge 7 Şevval 1206 (29 Mayıs 1792) tarihli²⁰. Nemçe asıllı bu esirlerin 9'u erkek 60'ı kadındır. Yani esirlerin % 85 kadın, % 15'i erkelerden oluşmaktadır. Bu esirlerin yaş aralığına baktığımızda % 71,6'sını 30-45 yaş grubundaki kadınlar ve erkekler oluşturmaktadır(Bakınız Tablo-4).

Tablo- 4 : Hristiyan olarak kalan kadın-erkeklerin sayıları ve yaşları

Yaşları	4	5	9	11	12	15	16	18	19	20	27
Sayıları	3	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1

Yaşları	30	35	36	40	45	50	55	60	104
Sayıları	15	4	1	18	5	3	1	7	1

29 Eylül 1792 tarihinde gelen belgede Konya ve Kırılı kazalarında bulunan esirlerin durumları hakkında gönderilen belgede eğer esirler Müslüman oldu ise sahiplerinin elinde kalması, eğer Hristiyanlıkta devam ediyorsa anlaşma gereği 100'er kuruşa mübaşire teslim edilmeleri istenmiştir. Konya'dan gönderilen yazıda burada bulunan esirlerin Müslüman oldukları ve Hristiyan Nemçe esirinin bulunmadığı beyan edilmiştir. Akşehir, İshaklı, Seydişehir ve Bozkır kazalarında Nemçe esirlerinin bulunmadığı ifade edilmiştir²¹.

Yenice Kızıl, Yanbolı Zağra-i Cedid, Havas-ı Mahmud Paşa, Pınar Hisarı ve Akça-kızanlık esir bulunmadığı ifade edilmiştir. Mübaşir vasıtasıyla elde edilen bilgilere göre Nemçe esirlerinden toplam bu bölgede 41 kişi bulunmaktadır. Bu esirlerden biri vefat etmiş 13 esir Müslüman olmuştur. Geri kalan ve Hristiyanlıkta ısrar eden 27 Nemçeli esir mübaşire 100'er kuruş karşılığında teslim edilmiştir²².

Tablo-5: Yerleri tesbit edilen esirler

Esir bulunduğu yer	Sahibi	Esirin ismi ve sayısı	Teslim edilen mübaşir	Dini durumu
Çekmece-i kebir	Bağcı Acı Manol	Meryem	Mehmed Said Ağaya	Hristiyan
Silivri	Mimar ağa	Bavli	Mehmed Said Ağaya	Hristiyan
Silivri	Ekmekçi Kostantin	Gavrem	Mehmed Said Ağaya	Hristiyan
Çorlu	Rahib Basko	Elfine	Mehmed Said Ağaya	Hristiyan
Bergos	-	Toplam: 16	-	11'ü Müslüman 5'ü Hristiyan
Baba-yı Atik	-	Toplam: 5	-	2'si Müslüman, 3'ü Hristiyan
Balçık	-	Topal: 4	Ahmed Beğ	Hristiyan

²⁰ BOA, C.HR., 126/6298

²¹ BOA, C.ADL., 71/4291

²² BOA, C.HR., 16/790

Şumnu/Cami-i Atik Mahallesi	Seyyid Hüseyin Efendi	cariye	Ahmed Beğ	Hristiyan
Şumnu/Cami-i Atik Mahallesi	El-Hac Osman Ağa	cariye	Ahmed Beğ	Hristiyan
Hacıoğlu Kazası	Kilili Serracı Ahmed Ağa	gulam	-	Hristiyan
Aşçılar karyesi	İsmail beşe	gulam	-	Hristiyan
Varna		Toplam: 7	-	Hristiyan
Vize		1 gulam / vefat etmiş	-	

18 Ağustos 1792 tarihli Tersane-i Amire emini tarafından gönderilen yazıda Tersane-i amire zindanında hapis bulunan Nemçe esirlerinden Yıvan'ın Müslüman olacağını iki aydır beyan ettiği belirtilerek, *Kelime-i şahadet* telkini hususunda sultanın görüşleri istenmiştir²³.

SONUÇ

Osmanlı Devleti, Nemçe(Avusturya) ile yaptığı savaşın bir neticesi olarak Zıştovi antlaşmasını imzalamışlardır. Bu antlaşmanın ilgili maddesi gereği Osmanlı topraklarında bulunan ve Müslüman olan esirler bulundukları yerde kalacaklar fakat Hristiyan olarak hayatlarını sürdüren esirler kendi ülkelerine geri gönderileceklerdir. Bu anlaşma aynı şekilde Nemçe eline esir düşen Türkler içinde geçerlidir. Eğer Türk esirler Müslüman olarak kalmaya devam etmişler ise Osmanlı Devletine gönderilecek, Hristiyan olanlar bulundukları bölgede kalacaklardır. Savaşta elde edilen esirlerden Nemçeli esirlerden bir kısmı İslam dinini seçmiş bir kısmı ise Hristiyan olarak kalmışlardır. Esirler arasında 54 ihtida hadisesi vuku bulmuştur. Bunun dışında farklı şehirlerde köle statüsünde satılan ve Müslüman olan Nemçe esirlerinin hepsinin tespiti mümkün görünmemektedir. Bazı şehirlere gönderilen fermanlarda bölgede Nemçe esirlerini durumu sorulmuş fakat sayı verilmeden Müslüman Nemçe esirinin bulunduğu ifade edilmiştir. 102 Nemçeli esir ve 8 Sırp esir Nasraniyette ısrar etmiş ve Hristiyan olarak kalmışlardır. Sırp esirlerden 4'ü kendi sahiplerinden hoşnut olduklarını belirtmişler ve bulundukları yerde kalmışlardır. Diğer Hristiyan olarak kalan Nemçeli 102 ve Sırp asıllı 4 esir toplam 106 esir için 10.600 kuruş sahiplerine ödenerek kendi memleketlerine gönderilmiştir. Esirlerin büyük bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Nemçe tarafından kendi rızalarıyla kaçıp gelen kişiler veya sahibi olmayan esirler Osmanlı ordusunda istihdam edilmişlerdir.

KAYNAKÇA

- BOA, C.ADL., 71/4291
 BOA, C.ADL., 84/5052
 BOA, C.ADL., 84/5052
 BOA, C.HR., 126/6298
 BOA, C.HR., 16/790
 BOA, HAT, 1407/56999
 BOA; C.HR. 37/1817

²³ BOA, HAT, 1407/56999

BOA; C.HR. 37/1817

BOA, HAT, 1409/57256

KABACIK, Mehmet(2013), “XVI. Yüzyılda Halep’te Fiyatlar ve Kıymeti”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/7 Summer 2013, www.turkishstudies.net,Doi Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5295>, p. 237-268.

KILIÇ-Yusuf - MUTLU Suzan Akkuş(2013), “Çivi Yazılı Hukukta Kölelere Cezalar”, *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/7 Summer 2013, www.turkishstudies.net,Doi Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5196> p. 283-292.

ENGİN, Nihat (2002), “Köle-Osmanlılarda Kölelik”, *DİA*, XXVI, Ankara, s. 246–247.

ERİM, Nihat(1953), *Devletlerarası Hukuku ve Siyasal Tarih Metinleri*, C.I, TTK Basımevi, Ankara 1953, s. 172.

ÖZEL, Ahmet(2003) , “İslam'da ve Günümüz Devletler Hukukunda Savaş Esirleri”, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, sayı: 1, 2003,s.105-122.

PARLATIR, İsmail, “Osmanlı Sosyal Hayatından Köleliğin Kaldırılışı”, <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/26/1029/12462.pdf>, s..417-418

SAK, İzzet (1989), “Konya’da Köleler (16. Yüzyıl Sonu-17. Yüzyıl)”, *Osmanlı Araştırmaları*, IX, İstanbul, s.159-197.

SELÇUK, Hava(2013), “Ziştovi ve Yaş Antlaşması Arasında Tuna Kıyısında Bir Osmanlı Kenti: Silistre (1791–1793)”, *Turkish Studies- International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/5 Spring 2013, www.turkishstudies.net,Doi Number :<http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.5025> Ankara 2013, (p. 645-674)

TAHİROĞLU, Bülent, ”Osmanlı İmparatorluğunda Kölelik”, www.journals.istanbul.edu.tr/tr/index.php/hukukmecmua/article/.../9263